

Hodnocení krajinného rázu

(metodika zpracování)

upravená verze

Roman Bukáček, Petr Matějka

Správa Chráněných krajinných oblastí České republiky

OBSAH

I. ÚVOD	2
II. OBECNÁ ČÁST	3
1. CÍLE	3
2. ZPŮSOB ZADÁNÍ	3
3. FORMY VÝSTUPŮ	3
4. VYUŽITÍ	3
5. POUŽITÁ TERMINOLOGIE	3
III. HODNOCENÍ KVALITY KRAJINNÉHO RÁZU	6
1. METODA HODNOCENÍ	6
2. METODIKA ZPRACOVÁNÍ HODNOCENÍ	10
IV. POSOUZENÍ VLIVU KONKRÉTNÍHO ZÁMĚRU NA KRAJINNÝ RÁZ OBLASTI ČI MÍSTA V DETAILNÍM POHLEDU	17
V. ROZŠÍŘUJÍCÍ HODNOCENÍ	22
1. HODNOCENÍ DOMINANT	22
2. KRAJINNÉ OSY	24
3. CELKOVÉ PŮSOBENÍ KRAJINNÉ SCÉNY – PROSTOROVÉ VZTAHY	25
VI. POMOČNÝ MATERIÁL A PODKLADY	27
1. SEZNAM CHARAKTERISTIK KRAJINNÉHO RÁZU	27

I. Úvod

Tato metodika vznikla z podnětu ředitele Správy CHKO ČR, pracovní skupiny pro vytvoření metodiky hodnocení krajinného rázu ve složení: RNDr. Helena Seifertová - koordinátor pracovní skupiny, Doc. Ing. Arch. Ivan Vorel, CSc., Ing. Arch. Jan Hubáček a Ing. Arch. Tomáš Koreček, Petr Vetešník, Ing. Arch. Jana Mejzrová, Ing. Mirka Mašková, Mgr. Pavel Vaněk, Ing. Jan Schlossar.

Úkolem metodiky je sjednocení způsobu zpracování hodnocení kvality krajinného rázu, popř. zpracování podkladů pro eliminaci projevu negativních charakteristik a zároveň sjednocení hodnocení vlivu konkrétního záměru na kvalitu krajinného rázu daného území.

Metodika zahrnuje tři formy ochrany krajinného rázu:

- preventivní – postup hodnocení krajinného rázu a stanovení jeho ochrany, stanovení limitů ochrany krajinného rázu
- kauzální – expertní hodnocení vlivu konkrétního záměru na kvalitu krajinného rázu daného území
- tvůrčí – tvorba v krajině s narušenou kvalitou krajinného rázu, eliminace negativních projevů v krajině

Hodnocení krajinného rázu vychází ze skutečnosti, že ve většině řešených území lze jen obtížně stanovit obecná hodnotící kritéria a tím i obecné limity pro zajištění ochrany krajinného rázu.

Metodika je členěna na několik částí:

- Obecná část – kapitola uvádí cíle metodiky, základní podklady potřebné pro práci s metodikou, způsob zadání, formy výstupů a terminologii.
- Hodnocení kvality krajinného rázu – kapitola je rozdělena na dvě části:
  - Metoda hodnocení
  - Metodika zpracování
- Posouzení vlivu záměru na krajinný ráz oblasti či místa – uvádí postup vyhodnocení potenciální změny krajinného rázu vzhledem k realizaci konkrétního záměru
- Rozšiřující hodnocení – kapitola obsahuje detailní hodnocení některých složek krajinného rázu (dominanty, krajinné osy apod.)
- Pomocný materiál – kapitola obsahuje seznam charakteristik krajinného rázu

Dlužno poznamenat, že předkládaný materiál metodiky není zcela úplný vzhledem k rozpracovanosti některých kapitol. Chybí zde některé z definic v kapitole I., v kapitole V. není uvedena kategorizace sídel a podrobný postup pro hodnocení prostorových vztahů. Není zde zároveň uvedeno větší množství příkladů a v pomocném materiálu chybí rozpracování některých charakteristik (zejména hlukové a pachové). Za tuto skutečnost se omlouváme a v případě zájmu na požádání dokončenou verzi metodiky zašleme.

Závěrem bychom chtěli poděkovat Doc. Ing. Arch. Ivanu Vorlovi, Csc. a Ing. Petru Skleničkovi, CSc. za jejich nezištnou pomoc a trpělivost.

Autoři

II. Obecná část

1. Cíle

Zavedení jednotného postupu při vyhodnocení krajinného rázu a jeho ochrany, jako podkladu pro výkon státní správy, tzn. posuzování vlivu využití krajiny na její estetické a krajinářské funkce.

2. Způsob zadání

Příslušný orgán státní správy (zadavatel) na úseku ochrany přírody bude zpracování zadávat a řídit. Správa VCHÚ (NP, CHKO), která je na svěřeném území zároveň odborným orgánem, může zpracování provést sama.

3. Formy výstupů

- textová zpráva s popisem řešeného území a jeho členěním na krajinné celky a prostory; charakteristika krajinných celků a prostorů
- mapa měřítka 1:25000 se zákresem krajinných celků a jejich prostorů, dominantních prvků, popř. zásadních krajinných složek (prvků)
- přehledová mapa měřítka 1:50000 nebo 1:100000 (podle velikosti řešeného území)
- tabulky krajinných celků a prostorů s výčtem charakteristik a stanovením limitů jejich ochrany

4. Využití

Objektivní podklad pro výkon státní správy na úseku ochrany přírody a krajiny, zejména pak ustanovení §12, zákona č.114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon).

Dále může sloužit jako podklad pro:

- zpracování územně plánovací dokumentace, územně plánovacích podkladů
- plány péče o VCHÚ
- vyhodnocení ekologické stability území
- multikriteriální analýzy v GIS.

5. Použitá terminologie

Použité termíny vycházejí především z termínů obsažených v §12 odst. 1 - 3 zákona "Ochrana krajinného rázu a přírodní park" a dále z odborné literatury zabývající se touto problematikou.

A. Citace §12 zákona

(1) Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činnostmi snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině.

(2) K umístování a povolování staveb, jakož i jiným činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody. Podrobnosti ochrany krajinného rázu může stanovit ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem.

(3) K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.

B. Výklad pojmů

Krajina - je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky (§3 písm. k zákona).

Krajinný ráz - je souborem specifických charakteristik pro určitou konkrétní oblast či místo v krajině, které jsou příčinou jejího komplexního - funkčního, vizuálního, senzuálního a jiného projevu a činí ji tak typickou až nezaměnitelnou.

Oblast krajinného rázu - je krajinný celek se specifickým, charakteristickým přírodním a kulturně-historickým či jiným projevem a je odlišitelný hranicí. Hranicí může být horizont, přírodní prvky i umělé prvky.¹

Místo krajinného rázu - je specifickým menším krajinným prostorem uvnitř krajinného celku s určujícími charakteristikami; vyznačuje se homogenitou z hlediska jeho hodnot.²

Estetická hodnota - je projev přírodních a kulturních hodnot, harmonického měřítka a vztahů v krajině.

Přírodní hodnota - je určena přírodními charakteristikami dané oblasti či místa z hlediska jejich funkce, původnosti, historického vzniku.

Významný krajinný prvek - ustanovení §3, odst. 1, písm.b) zákona

Zvláště chráněné území - ustanovení §3, odst. 1, písm. f) zákona

Kulturní dominanta krajiny - je krajinný prvek či složka v krajině, jehož význam je nesporný z historického hlediska, architektury či jiného oboru lidské činnosti, který ve svém projevu ovlivňuje souhrn charakteristik daného místa či oblasti.

Přírodní dominant - je krajinný prvek či složka v krajině, který svým významem a projevem ovlivňuje souhrn charakteristik daného místa či oblasti (výšková dominant, dominant sníženin, dominantní zastoupení apod.).

Harmonické měřítka a vztahy v krajině - jsou výsledkem poměru jednotlivých charakteristik; jejich prostorového rozměru, funkčního vztahu.

Krajinný prvek - je skladebnou jednotkou krajinné složky. Je buď přírodní nebo umělý.

Krajinná složka - relativně homogenní ekologická jednotka, je souhrnem prvků uvnitř krajiny, má jednotný projev a vyznačuje se stejnou funkcí; velikostí relevantní krajinnému měřítku (Forman et Godron 1993, upraveno).

Charakteristika krajinného rázu – souhrnný popis uspořádání krajinných složek a prvků nebo jejich souborů, které se podílejí na tvorbě krajinného rázu dané krajiny.

Činnost snižující estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu oblasti či místa - je taková činnost, která natolik naruší daná specifika oblasti či místa, že změní význam a obsah charakteristik, které jej určují a jsou jeho základním projevem na venek i uvnitř.

---

¹ V následujícím textu používáme výhradně pojem krajinný celek (Vorel a kol. 1995), který se nepřekrývá s významem slova oblast užívaném zákonem i v dalších případech.

² V následujícím textu používáme výhradně pojem krajinný prostor (Vorel a kol. 1995), který lépe obsahově vystihuje daný problém.

Kategorizace sídel – metoda hodnocení sídel z hlediska jejich estetické, historické, kulturní, urbanistické a architektonické charakteristiky a její kvalitativní hodnoty.

Prostorové vztahy – poměr, konfigurace a rozměr krajinných složek a prvků vytvářejících charakteristiky krajinného rázu.

III. Hodnocení kvality krajinného rázu

1. Metoda hodnocení

Metoda hodnocení krajinného rázu vychází z principu jeho ochrany a tvorby, resp. ochrany takových charakteristik, které jsou výraznými atributy přírodní a estetické kvality krajiny a eliminace charakteristik tuto kvalitu snižujících. Dále z principů krajinné ekologie, která chápe krajinu jako část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořenou souborem funkčně propojených ekosystémů; strukturu krajiny chápe jako prostorové uspořádání krajinných složek a prvků a jejich vzájemné vztahy (např. Forman, Godron, 1993, Hadač, 1982, Lipský, 1998).

Metoda hodnocení krajinného rázu spočívá:

- v determinaci jeho základních charakteristik v daném území
- v diferenciaci daného území na specifické územní celky (krajinné celky, krajinné prostory)
- v determinaci a sestavení seznamu charakteristik krajinného rázu tvořených krajinnými složkami, krajinnými prvky nebo jejich soubory
- ve stanovení významu a projevu každé charakteristiky krajinného rázu
- v hodnocení prostorových vztahů charakteristik krajinného rázu - krajinných složek a prvků
- v neposlední řadě ve stanovení návrhu ochrany a ochranných limitů

A. Determinace základních charakteristik území

Determinace základních charakteristik území je výchozím krokem pro hodnocení krajinného rázu, bez ohledu na velikost hodnoceného území. Základní charakteristiky jsou vyjádřeny krajinnými složkami velkoplošného rozsahu, které viditelně rozdělují krajinu na specifické územní celky nebo menší územní jednotky.³ Mezi základní charakteristiky patří především geomorfologie (tvary reliéfu), horizont (členitost, výška), vegetace, konfigurace převažujících krajinných složek vytvářejících matrice krajiny (les, orná, louky, vodní nádrže, urbanizované plochy), která souvisí s využitím území člověkem. Nelze opominout historický vznik současné krajiny a její duchovní a kulturní hodnoty.

B. Diferenciace území

Základním krokem je diferenciaci území. Pro hodnocení krajinného rázu velkého územního celku (region, CHKO apod. – oblast krajinného rázu) rozdělíme území na specifické krajinné celky a prostory. Hodnocení malého území (místo krajinného rázu) vyžaduje jemnější diferenciaci jednotek v krajině v rámci prostoru, popř. sousedních předpokládaných prostorů. U hodnocení prováděného v rámci malého území je třeba vymezit buď krajinný celek, do kterého toto území nepochybně spadá (pokud takový ještě vymezen nebyl), nebo jen specifický krajinný prostor jako takový. Pro diferenciaci je nutné určit a popsat základní krajinné složky, které danou krajinu charakterizují. Diferenciace území se provádí následujícími kroky:

- a) Vyhodnocení základních charakteristik krajiny, dělicích krajinu zájmového území na menší územní celky - krajinné celky (KC), významné krajinné prostory (KP)
- b) Vymezení územních celků – určení jejich hranic
- c) Popis vymezených územních celků, charakteristika dominantních krajinných složek a krajinných prvků vytvářejících základní charakteristiky území
- d) Popis vymezených krajinných prostorů, determinace dominantních složek a prvků

---

³ V materiálu metodiky jde především o krajinné celky a krajinné prostory.

(dále viz kapitola IV)

C. Výčet charakteristik krajinného rázu

Determinace charakteristik krajinného rázu definovaných krajinnými složkami a prvky, jejich funkce a změny v čase, je hlavní podstatou předložené metody. Charakteristiky krajinného rázu vyjadřují mnohostranný popis uspořádání krajinných složek a prvků nebo jejich souborů, které se podílejí na tvorbě krajinného rázu dané krajiny. Jednotlivé charakteristiky jsou pak zjednodušeným vyjádřením určitých souborů krajinných složek a prvků, které působí jednotným dojmem. Podle původnosti obsažených krajinných složek a prvků rozdělujeme charakteristiky na přírodní, kulturní a prostorové (viz Seznam charakteristik).

Příklad:

V rovinaté zemědělské krajině Pardubicka, kde převládají intenzivně obhospodařované plochy (především orná), silně urbanizovaná krajina velkých sídel a lesní porosty zastoupené charakteristickými kulturními bory na terasách a olšinami ve zvodněných sníženinách, můžou být charakteristiky zapsány velmi zjednodušeně takto: výrazná geometrizace krajiny, intenzivně využívané zemědělské plochy o velké výměře s převahou orné, hospodářské bory s výraznými ostrými okraji, rovinný reliéf s nevýraznými terasami a drobnými tvary (hrany teras, písečné přesypy, mrtvá ramena), urbanizovaná krajina sídel a jejich bezprostředního okolí a v neposlední řadě řeka Labe. Další charakteristikou, kterou nelze opominout, je nevýrazný horizont a otevřenost krajinné scény.

D. Stanovení významu jednotlivým charakteristikám krajinného rázu

Jednotlivým charakteristikám v rámci sledovaného území (oblast, celek, prostor aj.) stanovujeme jejich význam. Významem rozumíme určitý podíl dané charakteristiky v celkovém výrazu krajiny. Význam charakteristik stanovujeme ve třech stupních podle následující stupnice: I. Zásadní; II. Určující; III. Významná.

I. Zásadní

Charakteristika krajinného rázu, jejíž zastoupení je dominantní, určuje vymezení prostoru KC (KP), jejím odstraněním by došlo k celkové změně i vymezení KC (KP).

II. Určující

Charakteristika krajinného rázu, jejíž zastoupení je až dominantní, může tvořit specifický doprovod složky zásadní a jejímž odstraněním by došlo ke změně celkového výrazu nebo funkce KC (KP) beze změny jeho vymezení.

III. Významná

Charakteristika krajinného rázu, jejíž zastoupení je dáno významem z hlediska užívání krajiny, kulturně-historického či jiného hlediska, jejímž odstraněním by došlo ke změně vnímání funkcí, historie, zastupujícího symbolu KC (KP).

Příklad:

tabulka 1: Budeme-li se držet schematického příkladu Pardubicka, bude výčet charakteristik přibližně vypadat takto:

Charakteristika	Význam
Výrazná geometrizace krajiny	Určující
Rovinný reliéf s nevýraznými terasami a drobnými tvary (hrany teras, písečné přesypy, mrtvá ramena)	Určující
Neidentická zástavba okrajů sídel a jejich začlenění do krajinného rámce	Určující
Řeka Labe s technicky výrazně upravenými toky	Významná
Řeka Labe s přírodními nebo přírodě blízkými břehovými porosty	Významná
Hospodářské bory s výraznými ostrými okraji	Významné
Slatiny, rybníky	Významné
Vertikální stavby technického charakteru	Významné
Intenzivně využívané zemědělské plochy o velké výměře s převahou orné	Zásadní

E. Pozitivní a negativní projevy zúčastněných složek a jejich určení

Každá charakteristika, krom toho, že má určitý podíl na výrazu dané krajiny, se vyznačuje projevem. Projev může být pozitivní, tzn. že daná charakteristika působí v celkové krajinné scéně kladně, nebo negativní. Určení projevu je velmi důležité pro následné vyhodnocení charakteristik. Projev jednotlivých charakteristik stanovíme podle následujícího schématu⁴:

a) Pozitivní projev přírodních charakteristik

- geograficky původní v daném celku (přírodě blízké až přírodní složky, jejich významný podíl)
- geograficky nepůvodní, ale vzhledem k vývoji krajiny zdomácnělé (přírodě blízké až přírodní složky, jejich významný podíl)

b) Pozitivní projev umělých charakteristik:

- je podřízen až využívá charakteristický reliéf místa (např. Ještěd)
- nenaruší harmonii měřítka a vztahů v krajině (např. objekt lidové architektury)
- využívá oblastních zdrojů surovin (konstrukčně použitých do specifika místa), nebo při použití jiných surovin (materiálů) neznehodnotí výše uvedené
- zvukem nepřehluší harmonii přirozených zvuků nebo zápachem nepřehluší přirozené pachy v prostoru nebo celku

c) Negativní projev přírodních charakteristik:

- geograficky nepůvodní v daném celku s negativními projevy (expanzivní nepůvodní druhy vzrostlých rostlin, např. porosty křídlatky sachalinské, bolševníku velkolepého, disturbance většího rozsahu vlivem působení zvěře a vegetace aj.)

d) Negativní projev umělých charakteristik:

- nerespektuje konfiguraci terénu
- je v rozporu s harmonií měřítka a vztahy v krajině
- vytváří nepřirozené aspekty s přihlédnutím k ročním obdobím
- používá nevhodné materiály bez respektování tradičních technologií dané krajiny
- zvukem přehluší harmonii přirozených zvuků nebo zápachem přehluší přirozené pachy v prostoru a celku
- prašností či kouřem svého provozu pohledově zastiňuje krajinu a vytváří prašné povlaky (mění přirozenou barevnost)

(Vetešník et Mejzrová 1997, upraveno)

e) Neutrální projev charakteristik:

- je nezanedbatelnou charakteristikou, která se však jednoznačně nevyznačuje pozitivním ani negativním projevem

Pro neutrální projev je charakteristické, že při změně celkového projevu charakteristik podílejících se na krajinném rázu může zvýraznit negativní či pozitivní projev některé z nich.

Stanovení projevu musí být jednoznačné. Projev charakteristiky zaznamenáme podobně jako význam do příslušného řádku v tabulce pomocí následujících značek:

- [+] jednoznačně pozitivní
- [0] neutrální
- [-] jednoznačně negativní

⁴ Výčet projevů ve schématu nelze považovat za úplný.

Příklad:

tabulka 2: Rozšíříme-li předchozí tabulku Pardubicka, může projev jednotlivých charakteristik přibližně vypadat takto:

Charakteristika	Význam	Projev
Výrazná geometrizace krajiny	Určující	-
Rovinný reliéf s nevýraznými terasami a drobnými tvary (hrany teras, písečné přesypy, mrtvá ramena)	Určující	0
Neidentická zástavba okrajů sídel a jejich začlenění do krajinného rámce	Určující	-
Řeka Labe s technicky výrazně upravenými toky	Významná	-
Řeka Labe s přírodními nebo přírodě blízkými břehovými porosty	Významná	+
Hospodářské bory s výraznými ostrými okraji	Významné	+
Slatiny, rybníky	Významné	+
Vertikální stavby technického charakteru	Významné	-
Intenzivně využívané zemědělské plochy o velké výměře s převahou orné	Zásadní	-

F. Prostorové vztahy

Určení prostorových vztahů je posledním, avšak nejdůležitějším krokem. Prostorové vztahy můžeme definovat jako soubor vztahů charakteristik, které jsou dány měřítkem krajiny, celkovým charakteristickým výrazem, prostorovými charakteristikami (reliéf, horizont, krajinná scéna), geometrizací krajiny (pravidelné útvary), barevností a mozaikovitostí, kontrastem. Charakteristiky se mohou navzájem doplňovat – vytvářejí tak specifické soubory (dominanta kostela se hřbitovem nad vesnicí doplněná stromořadím, kaskáda drobných vodních nádrží s břehovými porosty a podmáčenými loukami apod.) nebo se navzájem mohou stírat (např. dominanta kostela je potlačena výraznou vertikální stavbou televizního vysílače).

Při definování prostorových vztahů se řídíme následujícím klíčem:

- vztahy základních charakteristik, resp. krajinných složek (popř. i prvků), které je vytváří s tvary reliéfu (rozlehlost, svažítost, dynamika apod.)
- vztahy jednotlivých přírodních a kulturních charakteristik s prostorovými charakteristikami (např. charakteristiky vytvářející geometrické prvky v krajině vzbuzující pocit cizorodého elementu, velikosti ploch a jejich tvary)
- vztahy přírodních charakteristik s charakteristikami kulturními
- dominanty, jejich působení a vztahy s ostatními charakteristikami

G. Stanovení ochrany – limity

Návrh ochrany vychází z předchozího hodnocení, kde jsou patrné nejen vztahy v krajině z hlediska krajinného rázu, ale i jeho typické znaky. Návrh spočívá v dílčí ochraně pozitivních a některých neutrálních charakteristik, dále v ochraně prostorových charakteristik, které svou kombinací vytvářejí harmonický charakter krajiny. Nejdůležitější je zachování krajinných složek, které jsou významem hodnoceny jako zásadní pozitivní a určující pozitivní, naopak zmírnění významu zásadních negativních a určujících negativních. U charakteristik s negativním projevem je možné stanovit nápravy, které tento projev zmírní nebo odstraní.

Dále je nutné stanovit základní limity, které je třeba dodržet při určitých činnostech v krajině, např.: limity pro výstavbu nových objektů, přestavbu objektů (zachování charakteristických konstrukčních prvků), kácení mimolesní zeleně (náhrada, zmlazení), technické zásahy do vodního toku, výškové stavby apod.

2. Metodika zpracování hodnocení

Zpracování hodnocení můžeme rozdělit do dvou úrovní:

Rámcové hodnocení většího území (oblasti), které přesahuje 50 km² a může dosahovat až okolo 1000 km². Hodnocení obsahuje sadu materiálů (text, tabulky, mapy), které slouží jako podklad ve správním řízení podle §12 zákona. Textová část obsahuje stručný popis základních charakteristik krajinného rázu daného území a limity jeho ochrany vycházející z hodnocení. Tabulková část obsahuje výčet charakteristik krajinného rázu, jejich význam a projev. V mapové části jsou zakresleny krajinné celky a významné krajinné prostory,⁵ dominanty, popř. další charakteristiky vyjádřitelné zákresem do mapy (viz kapitola V.). Rámcové hodnocení slouží k preventivní ochraně krajinného rázu daného území, ale i k jeho tvorbě (eliminace negativně se projevujících charakteristik, vnášení nových pozitivně se projevujících charakteristik). Rámcové hodnocení lze tak využít jako podklad při posuzování konkrétních záměrů, které mohou změnit krajinný ráz oblasti či místa (snížit estetickou hodnotu krajinného rázu nebo jej vytvářet), kde je dostačující konfrontace záměru s charakteristikami zpracovanými pro toto hodnocení.

Hodnocení významného krajinného prostoru představuje sestavení sady výstupních materiálů sloužících pro ochranu krajinného rázu území malého rozsahu.⁶ Hodnocení významného krajinného prostoru je vhodným nástrojem pro ochranu (i tvorbu) krajinného rázu malých území se specifickými vlastnostmi (esteticky exponovaná území), kde nebylo provedeno (není reálné, nevyplácí se) hodnocení rámcové. V tomto případě chybí vymezení krajinných celků a vyhodnocení jejich charakteristik. Snížení estetické a přírodní hodnoty krajinného rázu těchto prostorů má pak za následek celkové snížení estetické kvality krajinného rázu dané krajiny. Výstupní materiál je podobný jako u předchozího hodnocení, jen je orientován více na detail. Hodnocení významného krajinného prostoru definuje preventivní ochranu krajinného rázu malých území v krajině a zároveň slouží (podobně jako předchozí) k jeho tvorbě.

A. Podklady

Podklady pro hodnocení krajinného rázu lze rozdělit do dvou rovin důležitosti: základní a rozšiřující. Základní podklady chápeme jako ty, bez kterých se nelze v hodnocení krajinného rázu obejít, tudíž je není možné opominout. Nemusí však vždy být aplikovány plně a některé chybějící je možné nahradit jinými vhodnými. Rozšiřující podklady slouží jako upřesňující materiál pro správné pochopení vzniku a uspořádání charakteristik krajinného rázu daného území nebo jako orientační materiál pro lepší přehled vlastností daného území (např.: zonace CHKO, fytogeografické členění apod.).

a) Základní podklady

Pro hodnocení krajinného rázu je nutné shromáždit následující podklady ze zájmového území:

- základní fyzická mapa měřítka 1:25000 - základní mapa ČR – slouží jako podklad pro zákresy grafických výstupů hodnocení, obsah mapy vyjadřuje základní charakteristiky území
- základní mapa vhodného měřítka (1:50000 nebo 1:100000) – slouží jako přehledná mapa

---

⁵ Za významný krajinný prostor je v rámcovém hodnocení považován evidentní menší prostor v krajinném celku (viz další kapitoly), vyznačující se odlišnostmi, které jej v rámci krajinného celku specifikují.

⁶ Rozsah významného krajinného prostoru je velmi proměnlivý, může se pohybovat okolo několika stovek m² nebo několika desítek km². Jeho rozsah je dán měřítkem dané krajiny a specifickými vlastnostmi, které jej výrazně od ostatní krajiny odlišují.

- geomorfologické členění území, tvary reliéfu (není-li přístupný podrobnější materiál použijeme: Demek a kol. 1987: Zeměpisný lexikon, Academia, Praha.)
- letecké snímky řešeného území (nejsou-li k dispozici, je nutné si vystačit se základní mapou a fotografiemi z území)
- literární a kartografické podklady o historickém vývoji území
- základní charakteristika aktuální vegetace
- základní charakteristika využití území
- základní charakteristika osídlení (urbanizovaná plocha – sídla a jejich bezprostřední okolí)
- základní charakteristika významných projevů vodních prvků (vodní nádrže, jezera, údolní nivy, zaříznutá údolí, bažiny apod.)

Pro vyhodnocení konkrétního záměru (vliv konkrétního stavebního záměru, pozemkových úprav nebo jiného využití krajiny v místě):

- základní fyzická mapa měřítka 1:25000 - základní mapa ČR
- letecké snímky řešeného území
- literární a kartografické podklady o historickém vývoji území

b) Rozšiřující podklady

- biogeografické členění České republiky (Culek ed. 1995)
- mapa potenciální vegetace (popř. rekonstrukce vegetace z jednotlivých historických předělů, které se významně podílely na změnách krajinného rázu daného území)
- mapování krajiny z hlediska ochrany přírody (Pellantová 1994)
- seznamy VKP (mimo CHKO a NP)
- charakteristiky typu osídlení území – popř. slohy, tvarosloví aj.
- zonace VCHÚ
- maloplošná CHÚ
- schválené ÚSES
- mimo VCHÚ významné krajinné prvky
- seznamy památkových objektů a souborů a jejich ochranná pásma
- krajinné památkové zóny
- vesnické památkové zóny
- ochranná pásma městských památkových rezervací
- územně plánovací dokumentace

Výčet doplňujících podkladů nelze jistě považovat za úplný, je tedy možné využít i jiné podklady.

B. Rámcové hodnocení krajinného rázu většího území – oblasti

Hodnocení krajinného rázu specifického území o větší plošné výměře se zpracovává tam, kde si charakter území takové hodnocení vynucuje. Jde o krajinářsky exponovaná území, zejména pak národní parky, chráněné krajinné oblasti, přírodní parky a jiná zákonem blíže nespécifikovaná území většího rozsahu, kde je základním předmětem ochrany ráz krajiny. Pro tato území se zpracovává materiál, který slouží jako základní výchozí podklad pro řešení dílčích konkrétních úloh. Výstupem jsou kartografické podklady v měřítku max. 1:25000 s přehledovou mapkou ve vhodném měřítku, tabulkové a textové popisy jednotlivých charakteristik podílejících se na tvorbě krajinného rázu. Materiál obsahuje v textové části základní charakteristiky řešeného území a stanovení preventivní ochrany krajinného rázu (limity); v tabulkové části - výčet charakteristik krajinného rázu jednotlivých územních celků, jejich význam, projev a působení v celkovém obrazu krajiny; v kartografické části zákresy územních jednotek, dominant a některých prostorových vztahů.

a) Základní popis řešeného území

Základní popis zpracováváme jako textový dokument, který členíme do jednotlivých kapitol podle následujícího zadání.

(1) Přírodní charakteristika

Stručná charakteristika přírodních poměrů řešeného území a jeho širších územních vztahů, s důrazem na ráz krajiny:

- a.1. Geomorfologické poměry
- a.2. Hydrologické poměry
- a.3. Vegetační pokryv

(2) Kulturně-historický vývoj krajiny řešeného území od dokumentovaných počátků až po současnost

Charakterizuje vývoj osídlení (kolonizace území) a hospodářského využívání území v jednotlivých epochách, kdy docházelo v krajině k zásadním změnám. Např.: první kolonizace území, hospodářský rozvoj v 17. stol., rozvoj zemědělství v 18. a 19. stol., industrializace na přelomu 19. a 20. stol., intenzifikace zemědělství 50. léta, 70. léta apod. Důraz je nutné dát na viditelné projevy jednotlivých epoch (jejich vnímatelné dopady na krajinu), v současné krajině zájmového území, je třeba je stručně charakterizovat.

(3) Celková charakteristika základních krajinných složek a krajinných prvků současné krajiny

Stručná charakteristika zásadních složek krajiny, především však **tvary reliéfu a jejich uspořádání, současná vegetace** (rozmístění ploch lesa, trvale zatravněných ploch a ploch orné), **vodní prvky** (jezera, vodní nádrže, jejich soustavy, říční niva, zaříznuté údolí) **současný stav osídlení** (rozmístění velikost a kvalita sídelních útvarů) a **využití území člověkem** (konfigurace obdělávaných ploch, komunikace aj.). Dále celkový charakter **míry zachování krajiny** vzhledem k historickému vzniku a v neposlední řadě stručná charakteristika výrazných ucelených partií,⁷ dominant, popř. typů současné krajiny (Lacina, 1990), prostorových vazeb, začlenění sídel do krajinného rámce (Vorel, 1995; Baše, 1998) apod.

(4) Výčet základních charakteristik území

Seznam základních charakteristik území, které jsou vyjádřeny především krajinnými složkami velkoplošného rozsahu, a které viditelně diferencují krajinu na územní celky (krajinné celky, krajinné prostory). Seznam je zpracován podle následujícího klíče:

- členitost a specifické tvary reliéfu
- výška horizontu a jeho členitost (krátké linie, dlouhé linie, narušení vertikálami apod.)
- základní projevy vegetace (lesní porosty, trvale zatravněné plochy, orná, sady apod. – vegetace přírodní až přírodě blízká, vegetace nepůvodní vzhledem ke stanovišti nebo geograficky)
- konfigurace a velikost převažujících krajinných složek (lesy, orná, travní plochy, urbanizované plochy, vodní plochy apod.)
- míra osídlení a hustota sídelních útvarů (typy sídelních útvarů, architektura a urbanismus)
- významné vodní prvky (vodní nádrže, jezera, jejich kaskády s břehovými porosty apod.)
- prostorové charakteristiky (uzavřené - otevřené prostory)

Seznam základních charakteristik se uvádí bez rozsáhlého komentáře.⁸

⁷ Ucelené partie mohou být definovány třeba jen jedinou převládající charakteristikou.

⁸ Je nutné mít na zřeteli, že se nejedná o podrobný popis charakteristik krajinného rázu (viz níže), ale výčet charakteristik, které krajinu člení na jednotlivé krajinné celky a krajinné prostory.

b) Rozčlenění řešeného území na krajinné celky (KC) - zápis a zakres hodnocení krajinného rázu jednotlivých KC

Sledované území je nutné diferencovat na specifické krajinné celky, přičemž za krajinný celek (oblast krajinného rázu) považujeme výřez dané krajiny sledovaného území s charakteristickým estetickým, přírodním, historickým či jiným projevem, který je odlišitelný hranicí. Hranice může být tvořena horizontem, přírodními prvky i umělými prvky. Krajinný celek má rámec jednotného hodnocení a je specifikován souhrnem charakteristik, které ho definují, popř. souborem krajinných prostorů.

U vymezení krajinného celku vycházíme ze základních charakteristik území, které se vždy v rozličných podobách na krajinném rázu podílejí. Jsou to: tvary a konfigurace reliéfu, zastoupení vegetace v krajině, působení a obsah vodního prvku, historický vývoj území (etapy podílející se na zásadních změnách krajinného rázu daného území) a současné využití krajiny. Hranice KC může být kombinací všech jmenovaných činitelů nebo podle toho, který je v daném místě rozhodující.⁹ Při vymezení KC jsou důležité dva pohledy:

- Uvnitř KC - interiérové pohledy, konfigurace složek a prvků vytvářející prostorové charakteristiky).
- Vně prostoru KC - vnější pohledové projevy okolních KC a jejich prostorů, průhledy, otevřenost a horizont.

Vymezené krajinné celky musí být vzájemně odlišitelné. Případ, kdy lze konečné hodnocení krajinného rázu v plné šíři použít na dva sousední celky (shodné charakteristiky, prostorové vazby apod.), je důkazem chybného zpracování.

Ke každému krajinnému celku je nutné vypracovat stručný popis, seznam charakteristik a zakres do mapy vhodného měřítka (podle této metodiky 1:25000).

Popis zpracujeme podle následující osnovy:

- *Textová část obsahuje:*
  - stručnou charakteristiku krajinného celku, která sestává ze základních odlišujících znaků – specifické charakteristiky, stručného popisu stavu a vzniku jednotlivých charakteristik
  - seznam krajinných prostorů v rámci krajinného celku (pokud není uveden do tabulky)
  - seznam významných dominant v rámci KC a dominant, které se do KC promítají (výčet výškových, kulturních aj. dominant a dominantních celků, které se určujícím způsobem podílejí na krajinném rázu vymezeného KC)
  - aktuální zásadní narušení negativními prvky z hlediska krajinného rázu v rámci KC a vliv významných narušení z okolních KC (tzn. popis takových projevů, které se v současné době určujícím nebo zásadním způsobem podílejí na celkové nebo jen částečné degradaci krajinného rázu, např.: nevhodně umístěné zemědělské či průmyslové areály, regulované toky bez přítomnosti břehové zeleně, rozsáhlé plochy orné, ruderální plochy, negativní narušení reliéfu, těžba, skládky, nevhodně začleněné výškové stavby apod.
  - výčet významných památkově chráněných objektů a památkových zón, které jsou akcentujícím prvkem kulturní charakteristiky řešeného území, jejich výčet je uveden jako seznam; je možný i zakres památkově chráněných objektů a zón v přehledové mapě
  - seznam území přírodního charakteru, které ovlivňují celkový výraz KC - zejména může jít o MCHÚ, která jsou akcentujícím prvkem přírodní charakteristiky řešeného území

---

⁹ Pro zjednodušení je vhodné nejprve krajinu členit podle reliéfu (geomorfologie), podle aktuální vegetace (lesy, louky, liniové porosty aj.) a podle způsobu využívání (zemědělské, lesnické, vodohospodářské, infrastruktura měst aj.). Průmětem jmenovaných základních složek krajiny se vymezení krajinných celků zjednoduší. Další důležitý faktor - historie vzniku území z hlediska jeho osídlování člověkem a historické vazby – můžeme zpracovat do přehledné mapky, kde bude vyznačen historický vývoj v jednotlivých etapách ovlivňující krajinný ráz, urbanistická a architektonická kvalita sídel z hlediska historického vývoje, krajové tvarosloví a specifika, památky a památná místa, které ovlivňují krajinný ráz daného území.

- základní prostorové vztahy: mozaikovitost, pestrost, uspořádání složek krajiny, barevný akcent, kontrast, otevřenost prostorové scény, horizont – popř. doplnit hodnocením prostorových vztahů – vychází z výčtu charakteristik krajinného rázu (viz tabulková část)
- stanovení ochrany krajinného rázu, limity (výčet charakteristik, které nelze změnit nebo do jaké míry, limity pro výstavbu, změny užívání pozemků apod.) - vychází z vyhodnocení prostorových vztahů a výčtu charakteristik krajinného rázu (viz tabulková část)
- *Grafická část obsahuje:*
  - zákresy hranic krajinných celků červenou barvou o síle čáry cca 1 mm
  - čísla a názvy krajinných celků dle jejich pořadí v hodnoceném území; u VCHÚ je číslo KC uvedeno za lomítko a před lomítko se uvádí číselný kód VCHÚ, název KC uvádíme pod číslo (černou barvou o velikosti znaků 0,7 mm na výšku)
- *Tabulková část obsahuje:*
  - výčet charakteristik krajinného rázu KC, ale i projevujících se charakteristik z okolních KC
  - stanovený význam jednotlivých charakteristik krajinného rázu
  - projev jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Popis a hodnocení v textové a tabulkové části je třeba zpracovat stručně, věcně a přehledně.

c) Vymezení významných krajinných prostorů (KP) v rámci jednotlivých KC - zápis a zákres hodnocení krajinného rázu jednotlivých KP

Některé části KC se mohou vyznačovat specifickými charakteristikami, které v rámci hodnocení KC jsou jen významné nebo je jejich význam zanedbatelný.¹⁰ Hodnocení krajinného rázu KC se v těchto případech pak jeví jako nedostatečné a je nutné jej zpřesnit. Jde o prostor, který se v detailním pohledu od hodnocení částečně (ve výjimečných případech plně) odlišuje. Zatímco se některá z charakteristik jeví v rámci KC jako významná, nebo se neprojevuje vůbec, v rámci prostoru je zásadní nebo určující. Takové případy si vynucují vymezení menšího území, kde je třeba seznam charakteristik zpřesnit. Navíc zde přibudou charakteristiky nové, které se podílejí na krajinném rázu daného prostoru, ale v rámci KC jsou nevýznamné. Za tímto účelem vymezujeme krajinné prostory.

Významný krajinný prostor (místo krajinného rázu) je menším výrazně specifickým prostorem uvnitř krajinného celku s jinou zásadní charakteristikou. KP jako výrazně menší skladební jednotka v rámci KC a je tvořen krajinnými složkami a prvky, které jej specifikují, odlišují – jinde nebo v sousedství se neopakují. Prostory mohou být vymezeny i dominantou, k níž je přizpůsobeno její okolí apod.

Kompaktní zástavby sídelních útvarů je nutné považovat za specifické krajinné prostory a jako takové je vždy vymezovat.¹¹ Hodnocení KP je oproti hodnocení KC vždy detailnější.

¹⁰ Může jít např. o prostor rybníka s přilehlými podmáčenými loukami v lesích nebo na jejich okraji, který v KC je jediný. V rámci KC nemá v podstatě žádný význam, ale jako specifický prostor je důležitý. Protože v KC nejsou jiné rybníky, netvoří náš rybník žádnou z charakteristik KC. Jeho hodnocení si vynucuje vymezení krajinného prostoru a jeho upřesňující hodnocení. Neznamena to však, že hodnocení KC je v takovémto případě zbytečné, neboť vyjadřuje určité širší krajinné vazby.

¹¹ Sídla jsou specifické krajinné prostory, jejichž vznik je dán především historickými, kulturními, urbanistickými, estetickými aj. charakteristikami odlišnými od volné krajiny. Pro podrobné hodnocení sídel, jako specifických krajinných prostorů, lze využít „Kategorizaci sídel“, která určuje jejich celkovou kvalitu v širším krajinném rámci a dílčí architektonické a urbanistické limity. Urbanizované území sídla městského typu (okolo 15000 obyvatel) je účelné vymezit jako krajinný celek. Zjednoduší se tak popis charakteristik krajinného celku v okolí sídla.

Vymezení KP udává vždy tvar krajinné složky tvořící zásadní, popř. určující charakteristiky KP. Přitom je nutné přihlídnout i k dalším složkám krajiny, zejména pak reliéfu, vegetaci, vodě, současnému využití krajiny nebo historickým charakteristikám.¹² Dále nelze pro vymezení KP opomenout **vnímatelnost** KP jako relativně **uzavřeného prostoru** s dominantním působením jedné nebo více krajinných složek.¹³

Ke každému krajinnému prostoru je nutné vypracovat stručný popis, seznam charakteristik a zákres do mapy vhodného měřítka (podle této metodiky 1:25000).

Popis zpracujeme podle následující osnovy:

- *Textová část obsahuje:*
  - stručnou charakteristiku krajinného prostoru (základní odlišující znaky)
  - výčet výškových, kulturních aj. dominant, které se určujícím způsobem podílejí na krajinném rázu vymezeného krajinného prostoru, popř. nad jeho rámec
  - charakteristiky, které výrazně narušují krajinný ráz KP - popis takových projevů, které se v současné době určujícím způsobem podílejí na celkové nebo jen částečné degradaci krajinného rázu, např.: nevhodně umístěné zemědělské či průmyslové areály, regulované toky bez přítomnosti břehové zeleně, rozsáhlé plochy orné, ruderální plochy, negativní narušení reliéfu, těžba, skládky apod.
  - základní prostorové vztahy: mozaikovitost, pestrost, uspořádání složek krajiny, barevný akcent, kontrast, otevřenost prostorové scény, horizont – vycházejí z výčtu charakteristik krajinného rázu (viz tabulková část)
  - stanovení ochrany krajinného rázu, limity (výčet charakteristik, které nelze změnit nebo do jaké míry, limity pro výstavbu, změny užívání pozemků apod.) - vychází z vyhodnocení prostorových vztahů a výčtu charakteristik krajinného rázu (viz tabulková část) – **upřesnění oproti hodnocení KC**
- *Grafická část obsahuje:*
  - zákresy hranic krajinných prostorů tmavou zelenou barvou o síle čáry cca 0.8 mm.
  - čísla a názvy krajinných prostorů dle jejich pořadí v hodnoceném KC; mimo VCHÚ se uvádí číslo prostoru za lomítko, kde před lomítkem je uvedeno číslo KC (1/12), u VCHÚ je před číslem KC opět uveden kód VCHÚ, názvy uvádíme pouze do tabulky charakteristik a popisu jednotlivých KC (černou barvou o velikosti znaků 0,7 mm na výšku)
- *Tabulková část obsahuje:*
  - výčet charakteristik krajinného rázu KP, ale i projevujících se charakteristik z okolí KP
  - stanovený význam jednotlivých charakteristik krajinného rázu
  - projev jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Popis a hodnocení v textové a tabulkové části je třeba zpracovat stručně, věcně a přehledně.

d) *Krajinné dominanty*

Dominanty patří k neopomenutelným charakteristikám a jejich význam je dán mírou působení (vzdálenost, výška, specifické vlastnosti). V hodnocení je dělíme je na **přírodní a umělé**. Uvádíme je jako samostatné charakteristiky krajinného rázu do výčtu v rámci jednotlivých KC, KP a stanovujeme jejich význam a projev. Dominanty působící v rámci celého řešeného území či většího rozsahu uvádíme v základním popisu řešeného území (např. Ještěd – unikátní dominanta).

¹² Vzhledem k historickým charakteristikám lze např. vymezit prostor, který je vnímán jako místo, kde probíhal historický akt (např. bojiště) nebo prostor, který může být dán pouze duchovní charakteristikou.

¹³ V rámci prostoru se obsah krajinných složek, jejich uspořádání a vnímatelnost hranice prostoru v závislosti na pohybu pozorovatele mění minimálně.

Dominanty zakresluje do mapy, kde jsou zakreslovány krajinné celky a prostory a jejich seznam uvádíme do seznamu charakteristik včetně významu a projevu. Kulturní dominanty vyjadřujeme malým rovnostranným trojúhelníkem (cca 0.8 cm na výšku) červené barvy s černým rámováním, přírodní kružnicí (průměr cca 0.8 cm) zelené barvy s černým rámováním. Okolo negativních dominant vytvoříme čtverec modré barvy o velikosti hrany cca 1.2 cm.

C. Hodnocení blíže nespecifikovaných významných krajinných prostorů bez rámcového hodnocení

Krajina, kde nebyly vymezeny KC (rámcové hodnocení), kde však jsou menší územní celky (rozsah krajinného prostoru) vyznačující se jednoznačně **převažujícími pozitivními projevy charakteristik krajinného rázu, charakterovou homogenitou, harmonickými vztahy jednotlivých složek krajiny**, si vynucuje preventivní ochranu krajinného rázu právě těchto menších území. Hodnocení blíže nespecifikovaných¹⁴ významných krajinných prostorů tak nahrazuje rámcové hodnocení většího území.

a) Výběr významných krajinných prostorů

Výběr významných krajinných prostorů se řídí předpokládanou vysokou kvalitou krajinného rázu:

- převažují přírodní a kulturní charakteristiky, jejichž projev je pozitivní
- prostorové vztahy jednotlivých charakteristik vytváří harmonické měřítko krajiny daného prostoru
- celkový význam kvality krajinného rázu výrazně přesahuje rámec území daného prostoru, tzn.: snížení estetické a přírodní hodnoty krajinného rázu těchto prostorů může mít za následek i celkové snížení estetické kvality krajinného rázu okolní krajiny

b) Zpracování hodnocení

Vymezení hranic, popis a zakres krajinných prostorů provedeme podle hodnocení významných KP v kapitole IV.2.C., včetně začlenění dominant (kapitola IV.2.D.).

---

¹⁴ Blíže nespecifikovaný významný krajinný prostor vyjadřuje významné krajinné prostory vymezené bez ohledu na existenci krajinných celků.

IV. Posouzení vlivu konkrétního záměru na krajinný ráz oblasti či místa v detailním pohledu

Posouzení vlivu konkrétního záměru na kvalitu krajinného rázu je expertním hodnocením potenciálního ohrožení krajinného rázu, např. při investičních záměrech (Sklenička et Mimra 1998). Častou otázkou v rozhodovací praxi je posouzení vlivu konkrétního záměru (umístění stavby a působení jejího vzhledu, změny kultur v krajině při aplikaci pozemkových úprav, odstranění mimolesní zeleně apod.), kterým může vzniknout nová charakteristika krajinného rázu (např. dominanta – výškové stavby, dálnice). Působení záměru může být lokální – řešení detailu v krajině, např. úprava stavení na návsi, výstavba rodinného domku na okraji zastavěného území, odstranění vzrostlé zeleně v obci apod. Může však jít o záměr, který se uplatňuje v širokém okolí – vizuální projev či jiný senzitivní projev (čich, zvuk). Toto hodnocení chápe krajinu jako scénu (např.: Vorel 1995, Baše 1998) skládající se z definovatelných složek, které ji charakterizují (vyjádřeny charakteristikami krajinného rázu stejně jako u předchozích hodnocení – viz další kapitoly) a jednotlivé pohledy jako obrazy. Materiál hodnocení patří ke kauzálním formám ochrany krajinného rázu (Sklenička et Mimra 1998); tzn. expertní hodnocení míry ovlivnění krajinného rázu nějakého výřezu dané krajiny.

Posouzení vlivu konkrétního záměru se řídí obecnými pravidly pro hodnocení krajinného rázu (viz hodnocení výše). Kde chybí rámcové hodnocení krajinného rázu většího území, je nutné vypracovat hodnocení krajinného rázu záměrem dotčených území. Zjednodušené schéma posouzení můžeme pak vyjádřit několika kroky (postup):

1. Vymezení a diferenciacie předpokládaného dotčeného prostoru - vymezení územních jednotek (KC, KP), kterých se záměr dotkne
2. Porovnání záměru se základními charakteristikami dotčeného území
3. Zpracování charakteristik krajinného rázu dotčených území s jejich významem a projevem
4. Začlenění záměru jako další charakteristiky, stanovení významu a projevu a vyhodnocení míry ovlivnění stávajících charakteristik krajinného rázu a vyhodnocení změny prostorových vztahů
5. Stanovení přípustnosti záměru

Pokud existuje v dotčeném území rámcové hodnocení, je postup obdobný. Není nutné však zpracovávat nové hodnocení.

A. Vytvoření seznamu základních charakteristik dotčeného území

Pokud nebylo doposud v území zpracováno rámcové hodnocení krajinného rázu a rozsah působnosti záměru to vyžaduje, je nutné provést determinaci základních charakteristik krajiny. Řídíme se takovými charakteristikami, které vymezují krajinné celky a krajinné prostory a jsou tudíž zásadní nebo určující. Seznam vytváříme podle metodiky zpracování hodnocení (viz kapitola III).

B. Porovnání záměru se základními charakteristikami dotčeného území

Pokud realizací záměru vznikne nová základní charakteristika území (KC, KP) postupujeme podle následující tabulky:

Projev stávajících charakteristik území:	Projev charakteristiky vzniklé záměrem:	Posudek:
U všech pozitivní	Pozitivní	Charakteristika je přípustná, protože nesnižuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č. 114/92 Sb.
U většiny pozitivní u menšiny	Pozitivní	Charakteristika je přípustná,

negativní		navíc zvyšuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
U většiny negativní nebo negativní u všech	Pozitivní	Charakteristika je žádoucí, protože zvyšuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
Neutrální projev zásadní charakteristiky a pozitivní projev ostatních	Pozitivní	Charakteristika je přípustná, protože nesnižuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
Neutrální projev zásadní charakteristiky a pozitivní projev ostatních	Negativní zesílena neutrální charakteristikou	Charakteristika není přípustná, snižuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
U všech pozitivní	Negativní	Charakteristika je nepřípustná, protože snižuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
U většiny pozitivní, u menšiny negativní	Negativní	Charakteristika je nepřípustná, snižuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
U většiny negativní nebo negativní u všech	Negativní	Charakteristika je méně žádoucí, protože se podílí na dalším snížení hodnoty krajinného rázu definované zákonem č.114/92 Sb.

Případ může být daleko složitější; tabulka slouží jako orientační schéma.

C. Zpracování charakteristik krajinného rázu dotčených území s jejich významem a projevem

Pokud záměrem vzniklá charakteristika není charakteristikou základní, je nutné ji porovnat s dalšími charakteristikami krajinného rázu daného území. Proto je nutné zpracovat hodnocení dotčených krajinných celků a krajinných prostorů; význam, projev a prostorové vztahy charakteristik krajinného rázu.

Hodnocení provádíme podle metodiky zpracování hodnocení (viz kapitola III).

D. Začlenění záměru jako další charakteristiky, stanovení významu a projevu, vyhodnocení ovlivnění stávajících charakteristik krajinného rázu a vyhodnocení změny prostorových vztahů

Charakteristiku vzniklou záměrem musíme považovat za novou charakteristiku krajinného rázu a přidat ji k ostatním charakteristikám daného území. Pak je nutné posoudit:

1. Vzniknou-li změny v prostorových vztazích

Nová charakteristika:	Příklad:	Posudek
Změní vzájemné uspořádání (konfiguraci)	Sloučením pozemků a převedení do orné vzniká v členitém silně heterogenním území velká homogenní plocha s negativním projevem	- jedná-li se o negativní projev, je záměr nepřipustný
Přidá výrazný barevný akcent	Hypermarket Globus na okraji Brna zářící výraznými barvami, které v přirozeném krajinném prostředí nemají obdobu	- u většiny případů se jedná se o negativní projev a jde o snížení hodnoty krajinného rázu
Přidá nepřirozené geometrické útvary (geometrize)	Pravidelné okraje lesních porostů	- jedná-li se o negativní projev, je záměr nepřipustný
Změní nebo přidá novou osu krajiny	Dálnice D1 Praha – Brno je významnou umělou osou krajiny, vyznačuje se negativním projevem	- jedná-li se o negativní projev, je záměr nepřipustný (projev lze eliminovat jeho rozčleněním, např. doprovodná zeleň apod.) - u pozitivního projevu (posílení břehových porostů v prostoru široké údolní nivy) je žádoucí
Zesílí negativní projev některé ze stávajících charakteristik	Odstranění mimolesní vzrostlé zeleně v zemědělské krajině může mít za následek zesílení negativního projevu intenzivně využívaných ploch	- zesílení negativního projevu je vždy nežádoucí
Vytváří pohledovou dominantu	V průhledu z relativně uzavřené krajiny bylo postaveno velké silo, které jednak v průhledu brání a jednak se staví do pozice dominanty	- Pohledová dominanta nesmí být tvořena negativně působícím prvkem
Naruší linii horizontu	Výrazná vertikální stavba v pahorkatinně, kde čára horizontu dává krajině „zadumčivý“ charakter (např. harmonická kulturní krajina CHKO Žďárské vrchy), působí jako rušivý element	- narušení je vždy ve vztahu evidentně cizorodého prvku a směru čáry horizontu a čar jeho předělů nežádoucí
Změní poměr charakteristik vytvářených přírodními a přírodě blízkými krajinnými složkami a charakteristik umělých (kulturních)	Výstavba panelového sídliště na okraji velkoměsta.	- nejen vzhledem k hodnotě krajinného rázu, ale i ve smyslu zachování životního prostředí je zcela žádoucí převaha (alespoň mírná) přírodních a přírodě blízkých složek krajiny nad ostatními - naopak nežádoucí je

		vnášení umělých prvků do krajiny bez zřetele na přírodní
--	--	--

2. Vzniknou-li změny v pořadí, významu a projevu

Nová charakteristika:	Příklad:	Posudek
Stírá význam charakteristiky jiné	Výstavba tzv. vltavské kaskády změnila celkový charakter řeky a jejího okolí	- je-li projev nové charakteristiky negativní, snižuje hodnotu krajinného rázu - je-li projev pozitivní, hodnotu krajinného rázu nezmění nebo zvýší
Mění pořadí charakteristik	Duchovní dominanta kostela v Prácheňě u Chrudimi je významově degradována o několik desítek metrů vyšší technickou dominantou přečerpávací věže. Přesto stále dominantou kostela zůstává dominantou – nositel jiné hodnoty	- pokud dojde k posunu ve smyslu pozitivního projevu, dojde ke zvýšení hodnoty krajinného rázu - v opačném směru dojde ke snížení hodnoty krajinného rázu
Zesiluje význam jiné charakteristiky	V obci s převažující nekvalitní a neidentickou zástavbou je úprava architektonicky nekvalitního moderního domu (popř. výstavba nového) ve smyslu tradiční výstavby v místě, za dodržení architektonických zásad, velmi pozitivním jevem.	- jde-li o případ posílení charakteristiky s pozitivním projevem dojde k zvýšení hodnoty krajinného rázu - v opačném případě dojde ke snížení hodnoty krajinného rázu
Je nositelem duchovního výrazu nebo jiného	Sakrální stavby Technické historické stavby Stavební slohy	- duchovní nebo jiný výraz musí být evidentní a žádoucí, aby byl nositelem pozitivního projevu (alespoň v povědomí lidí)
Vytváří bariéru	Vrátíme-li se k Vltavě, kaskáda nádrží zde vytváří hned několik bariér: - hodnotu krajinného rázu nelze zlepšit (jenom naopak) - hráze nádrží jsou bariéry ekologické - v neposlední řadě je zde bariéra výchovná (mladší generace si těžko mohou uvědomit, jak vypadá skutečná řeka)	- bariéry jsou většinou silně nežádoucí a jejich projev je v mnoha případech negativní; pak snižují hodnotu krajinného rázu - nevyhnutelné celospolečenské případy (výstavba komunikací aj.) je nutné řešit úplnou nebo částečnou eliminací negativního projevu
Je nositelem budoucích vlastností	Hlubinné lomy v CHKO Český kras (např. Amerika)	- nelze souhlasit se vznikem charakteristiky, která

	byly již v době svého vzniku nositeli budoucích vlastností: <ul style="list-style-type: none"> - jsou v současné době významné lokality výskytu ohrožených druhů rostlin a živočichů - trvale změni reliéf daného místa - ztráta surovin pro budoucí využití - negativní působení navazujícího zpracovatelského provozu (hluk, prach) aj. 	evidentně vnáší do krajiny další budoucí výrazně negativní charakteristiky.
--	---	---

Proces porovnání a posouzení může být daleko složitější a nelze tedy stanovit přesný obecný postup. Obě tabulky doporučujeme považovat za návod řešení, nikoliv za obecně platný a vždy správný postup.

Pokud jsou pro území stanoveny limity pro ochranu krajinného rázu (viz rámcové hodnocení), je nutné na tyto limity při posuzování vhodnosti záměru brát zřetel.

K doplnění je nutné poznamenat, že v některých konkrétních případech je nutné zpracovat detailní hodnocení krajinného rázu dotčeného území, přestože existuje zpracované rámcové hodnocení – upřesnění hodnocení rámcového.

E. Stanovení přípustnosti záměru

Na základě provedení předchozích kroků lze již stanovit míru přípustnosti záměru. Sestavením předpokládaných pozitivních a negativních projevů a míry změn v prostorových vztazích shromáždíme podklady pro rozhodnutí orgánu státní správy.

V. Rozšiřující hodnocení

1. Hodnocení dominant

Dominanty jsou neopomenutelnými charakteristikami krajinného rázu. Jejich projev v krajině je dán převahou (dominancí) specifické, dále se neopakující charakteristiky. Tato charakteristika je ve vztahu k ostatním vždy unikátní v ohledu na velikost prostoru. Dominanta může být definována jediným prvkem v krajině nebo souborem prvků.

A. Definice a předurčení dominant

Dominanta – je krajinná složka nebo krajinný prvek, který svou velikostí, tvarem, umístěním nebo duchovním rozměrem výrazně převažuje ostatní složky či prvky v rámci sledovaného prostoru v krajině (KC, KP, region).

Dominantu předurčuje:

- velikost – krajinná složka, krajinný prvek je větší než krajinné složky, krajinné prvky obsažené v daném prostoru; převažuje zde buď jeden z rozměrů nebo všechny (věž, tovární komín, výšková budova, kostel)
- tvar - opakující se tvar (výraz, styl), tvarová dominance – prvek (složka) je specifikován takovými tvarovými odlišnostmi, které se u ostatních obsažených prvků (složek) neopakují nebo jen zřídka (architektura, stavební styl, tvarosloví, typ zástavby, geometrické obrazy v krajině aj.)
- postavení – je určeno umístěním prvku či složky a významem (průčelí domu, kostel na náměstí)
- duchovně-kulturní rozměr - je dán především historickými souvislostmi (sakrální stavby, místa významných událostí nebo i výraz technické vyspělosti a stavby či místa nesoucí společenskou funkci)
- pohyb – je vyjádřen kontrastem statického prvku vůči dynamickému a naopak
- pach – často opomíjená složka krajiny, která mnohdy do určité míry změnil celkový dojem (industriální krajina města Ústí nad Labem vyznačující se rozmanitými pachy z chemické výroby, intenzivně užívaná zemědělská krajina s hnojišti, pach polních plodin aj.)
- hluk – zvuková kulisa krajiny může v některých případech působit silněji než ostatní složky charakteristiky, čímž ovlivní celkový dojem (hluk průmyslových provozů, cvičné letové prostory, soubor větrných elektráren aj.)

Vlastnosti, které určují dominanci krajinné složky nebo prvku se u ostatních v daném prostoru zpravidla neopakují; jsou tedy unikátní.

Dominantní soubor je rozsáhlá krajinná složka, soubor krajinných složek nebo prvků, které podobně jako dominanty svou velikostí, tvarem, umístěním nebo duchovním rozměrem výrazně převažují nad ostatními krajinnými složkami či prvky v rámci sledovaného prostoru v krajině, avšak mají výrazně shodné všechny vlastnosti (KC, KP, větší oblast). Dominantní soubor je předurčen podobnými vlastnostmi jako dominanta.

B. Typy dominant

Rozeznáváme několik typů dominant a dominantních souborů:

A - Podle počtu prvků nebo složek vytvářejících dominantu rozeznáváme:

- 1) Dominanty samostatné - např. věž, kostel, hora
- 2) Dominantní soubory - např. komplex panelového sídliště (Praha Jižní město), vysoké pohoří o malé rozloze (Vysoké Tatry)

B- Podle původu prvků vytvářejících dominantu

- 1) Dominanty přírodní - např. hora, skála

- 2) Dominanty umělé (viditelné kulturní či historické dominanty) - např. rozhledna, vysílač, kostelní věž
  - 3) Dominanty duchovní (dominanta není vyjádřena vizuálním projevem, ale projevem nehmotným, jako dominanta se promítá v myslích obyvatel) - např. bojiště, místo události
- C - Podle rozsahu působení dominanty můžeme stanovit:
- 1) Dominanta místa – lokální působení v malém prostoru (KP, KC)
  - 2) Dominanta oblasti – regionální působení v širokém regionu (více KC)
  - 3) Dominanta národní – nadregionální působení
- D- Podle směru působení
- 1) Vertikální - např. výšková stavba
  - 2) Horizontální - např. táhlý vysoký hřeben
  - 3) Bezsměrná - např. velká trafostanice za městem
- E - Vzhledem k pohybu můžeme rozeznávat dominanty:
- 1) Dynamické - např. větrná elektrárna
  - 2) Statické - např. vysílač, hora
  - 3) Kombinované - např. radarová stanice
- F - Podle vnímání dominanty (senzitivita dominanty)
- 1) Vizuální (viditelná) - např. rozhledna, stožár
  - 2) Pachová (vůně, zápach) - např. továrna s chemickým provozem, plynárna, rafinérie
  - 3) Hluková (vydává zvuky) - průmyslová zóna města, větrná elektrárna, letový prostor

C. Vlastnosti dominant

Dominanty jsou nositeli vlastností, jejichž souhrn dává celkový výraz dominanty (význam, projev). Vlastnosti lze definovat jako soubor charakteristik dané dominanty - typ dominanty a její působení.

Základní vlastností dominanty je její unikátnost. Unikátem se stává dominanta svou jedinečností (ojedinělostí), která se již v daném území neopakuje. (např. Pravčická brána v CHKO Labské pískovce, TV vysílač Ještěd).

Dalšími vlastnostmi jsou:

- Míra viditelnosti, tzn. viditelná část promítání dominanty do okolní krajiny z celého okruhu ve stupních.
- Vztah s okolní krajinou definovaný souladem/nesouladem (dominanta vnáší do krajiny umělé prvky degradujícího charakteru, které nemají v krajině obdobu, dominanta zesiluje vnímání prvků krajiny, dominanta stírá jinou, stírá duchovní, historický nebo společenský charakter apod.)
- Význam (ve smyslu hodnocení charakteristik krajinného rázu)
- Projev (ve smyslu hodnocení charakteristik krajinného rázu)

D. Hodnocení dominant

Hodnocení dominant spočívá v určení typu a popisu jejich vlastností. Hodnocení provádíme podle následujícího schématu:

- název dominanty
- vlastnosti dominanty
- hodnocení dominanty

Příklad:

V příkladu uvádíme zjednodušené vyhodnocení dominanty lokálního významu - radarové stanice pro letový provoz na Buchtově kopci v CHKO Žďárské vrchy. Stanice byla v minulosti výraznou dominantou s dynamickým prvkem - radarem. Vzhledem k tomu, že nad lesy vyčnívala část nosné konstrukce a nad ní točivý prvek, byl projev dominanty negativní. V devadesátých letech byl radar zakryt kupolí, která svou barvou a tvarem nejenže zakryla dynamický prvek, ale v mnohém

eliminována negativní působení dominanty jako celku. V následující tabulce je uvedeno srovnání obou variant dominanty. V jednotlivých sloupcích tabulky jsou sestaveny nejvýraznější vlastnosti.

Dominanta	Unikát	Vztah	Viditelnost	3. dimenze	Pohyb	Pach	Hluk
Radarová stanice Buchtův kopec do 90. Let	+	-	270°/15 km	0	-	0	0
Radarová stanice Buchtův kopec v současnosti	+	0	270°/10 km	0	0	0	0

V současné době můžeme dominantu popsat:

Název: Radarová stanice Buchtův kopec

Typ: samostatná, umělá - technická, s lokální působností, vertikální

Vlastnosti: unikátní; viditelnost 270°; nesoulad s původní přírodní dominantou Buchtův kopec, kterou stírá, částečně potlačen monotónním lesním komplexem

Význam: významná

Projev: neutrální

Pozn.: V původním hodnocení byl projev díky dynamickému prvku stanoven jako negativní. V popisu již negativní prvek uveden není.

E. Podmínky pro vytvoření nové dominanty

Vznik nové dominanty nebo dominantního souboru by měl být podřízen předcházejícímu hodnocení jeho vlastností a měl by splňovat základní pravidla:

- Nová dominanta neruší prostorové vztahy v krajině, respektuje charakter území
- Nová dominanta nestírá stávající dominantu pozitivní nebo nenarušuje dominantní soubor pozitivní
- Nová dominanta neruší ani nestírá dominantu přírodní (např. stožár na skále)
- Nová dominanta nevnaší cizorodé tvary, zvuky a pachy do krajiny nebo je umístěna tak, aby byly tyto vlastnosti eliminovány v dostatečné míře
- Nová dominanta je nositelem duchovní, kulturně-historické nebo společenské funkce, nikoliv vyjádřením komerčního zájmu jednotlivce

2. Krajinné osy

Krajinné osy jsou pomyslné vektory, které jsou nositelem, v krajině významně se podílejících charakteristik ovlivňujících krajinný ráz dané krajiny. Krajinné osy jsou definovány vektory směru uspořádání základních charakteristik. Směr definuje významnou osu v krajině. Osa je důležitou charakteristikou, která nese základní atribut dané krajiny. Příkladem takové osy může být zaříznuté údolí řeky v okolní krajině. Osu můžeme z hlediska jejího vzniku a působení posuzovat jako přirozenou (údolí) nebo umělou (dálnice).

V hodnocení krajinného rázu se krajinné osy projevují vždy v závislosti na velikosti hodnoceného území. V detailním hodnocení místa (KP) může být osou např. cesta vedoucí ke kostelu nebo silnice protínající obec, popř. tok řeky. V hodnocení oblasti (KC, region) je osou například táhlé údolí, dálnice, železnice apod. Krajinné osy se nemusí v krajině hodnoceného území projevovat nijak výrazně. Nositeli hodnocení jsou především osy výrazné.

A. Krajinné osy – význam pro hodnocení krajinného rázu

Dálnice je velmi výraznou umělou krajinnou osou, jejíž význam bude určující nebo i zásadní. V projevu bude dálnice a její přílehlý koridor ve vztahu k ostatním složkám a prvkům krajiny hodnocen jako negativní. Charakteristiku, která je určující nebo zásadní a jejíž projev je negativní,¹⁵ je nutné buď plně nebo do možné míry setřít. Výraz umělé osy, která se projevuje negativně, je tedy nutné stírat; u projevu pozitivního naopak zabránit významnějšímu narušení.

Příklad:

¹⁵ Krajinná osa může být především určující nebo i zásadní. Pokud se zdá být pouze významnou, je velmi sporné, zda taková krajinná osa je dostatečně výrazná. Krajinná osa musí vždy ovlivňovat další charakteristiky krajinného rázu.

Pokud zůstaneme u dálnice, např.: konkrétně dálnice D1 Praha – Brno, můžeme téměř vždy konstatovat, že se jedná o velmi významnou umělou krajinnou osu, jejíž projev je negativní a význam určující nebo někde (především v menším měřítku) i zásadní. Budeme-li se na projev této krajinné osy dívat v jednotlivých úsecích, zjistíme, že místy je negativní projev dálnice silně potlačen poměrně členitým reliéfem a doprovodnou zelení. Místy však naopak zesílen velmi nesprávně umístěnými reklamními nosiči (billboardy), popř. stavbami, jejichž „bezzubý“ architektonický výraz zesiluje celkové působení cizorodého technického projevu dálnice v krajině. Snahou o koncepční přístup z hlediska krajinného rázu můžeme do velké míry negativní působení dálnice eliminovat. Můžeme téměř s jistotou tvrdit, že každý cizorodý umělý prvek, který zvýrazňuje negativní projev zmiňované dálnice, snižuje hodnotu krajinného rázu a je tím tak nepřijatelný.

Do hodnocení krajinného rázu zahrnujeme pouze významné krajinné osy, které se podílejí výrazně na krajinném rázu a jejich význam je určující nebo zásadní. Osy zahrnujeme jednak v základním hodnocení mezi ostatní charakteristiky krajinného rázu, tj. do tabulky výčtu charakteristik, a stanovíme jim význam a projev. Dále je pak zakreslujeme do mapy 1:25000 světle modrou barvou čerchovanou čarou o síle 1 mm s příslušným číselným kódem. V textu pak popisujeme o jaký typ osy se jedná a v limitech pak stanovujeme limity na její ochranu nebo eliminaci. Krajinným osám dáváme také význam prostorový – oblast, místo.

Zvláštním typem krajinné osy může být osa kulturní, která nemusí být v krajině viditelná, ale projevuje se historickou charakteristikou (cesta, kudy bylo ve středověku přepravováno zboží – Libická stezka aj.). V hodnocení je nositelem zvláštního významu informativního charakteru.

Pro některé krajiny je osa neznatelná a její význam pro hodnocení není nijak důležitý.

3. Celkové působení krajinné scény – prostorové vztahy

Komplexní působení krajinného celku či hodnoceného krajinného prostoru je závislé především na:

- konfiguraci krajinných složek a prvků
- velikosti krajinných složek a prvků
- reliéfu
- uzavřenosti krajinné scény
- výšce horizontu
- určující krajinné dominantě nebo dominantním celku

A - Vyvážené poměry krajinných složek a prvků pozitivně se podílejících na krajinném rázu

B - Převaha pozitivně se podílejících krajinných složek a prvků

C - Nevyvážené poměry krajinných složek¹⁶

(1) A: Vyvážené poměry krajinných složek a prvků pozitivně se podílejících na krajinném rázu

Podíl složek a prvků negativně ovlivňujících krajinný ráz je zanedbatelný nebo žádný, krajinné složky jsou ve vzájemné relativní harmonii ve vztahu k měřítkům v daném KC (KP), v konfiguraci a uspořádání vzhledem k prostoru KC (KP). Kulturní složky v krajině jsou v souladu s přírodními. Architektura případných objektů respektuje historický vývoj dané krajiny a uspořádání složek a prvků v daném KC (KP). *Např.: Přírodní krajina, krajina užívaná k extenzivnímu hospodaření s převahou přírodních složek, kulturní krajina s vyváženými vztahy složek extenzivně užívaných s přírodními složkami.*

(2) B: Převaha pozitivně se podílejících krajinných složek a prvků

¹⁶ Hodnocení je uvedeno do tabulky se stručným popisem charakteristik prostorových vztahů.

Podíl složek a prvků negativně ovlivňujících krajinný ráz je vzhledem ke KC (KP) nezanedbatelný, ale není významný až určující. Obsah složek pozitivně se podílejících na krajinném rázu daného KC (KP) je určující (viz hodnocení A). V krajině jsou však přítomny prvky nebo složky, které nerespektují harmonické měřítko v krajině (prostorové uspořádání, velikost, barevný akcent, architektura apod.). Některé z nich jsou výškovou dominantou (např. nevhodně umístěný zemědělský areál pod vrcholem kopce). *Např.: Kulturní krajina s plochami intenzívně užívanými s převahou ploch extenzívních a s vysokým podílem přírodních složek, vesnická krajina s extenzívně obdělávanými plochami malé velikosti a četnými sídelními útvary, které z většiny respektují historický vývoj dané krajiny s prvky moderní zástavby nerespektující vztahy k historii.*

(3) C: Nevyvážené poměry krajinných složek

Podíl složek a prvků negativně ovlivňujících krajinný ráz je vzhledem ke KC (KP) až významný. Přítomnost technických dominant, které nerespektují historický vývoj krajiny, uspořádání složek a prvků dané krajiny a působí negativním dojmem. *Např.: Kulturní krajina intenzívně využívaná, sídelní útvary s novodobou zástavbou, která nerespektuje historické vztahy, nevhodně umístěné četné zemědělské areály ve volné krajině, příměstská krajina s výstavbou sídlištního typu, rozsáhle narušené plochy (ruderalizované plochy, zastavěné plochy).*

VI. Pomocný materiál a podklady

1. Seznam charakteristik krajinného rázu

Charakteristikami rozumíme mnohostranný popis jednotlivých krajinných celků a prostorů z hlediska obsahu, působení a prostorového uspořádání krajinných složek a prvků.

Hodnocení se vztahuje na:

- determinaci a výčet charakteristik krajinného rázu (ty jsou složeny z krajinných složek a jejich prvků)
- pozitivní a negativní projevy zúčastněných složek a jejich význam (viz metoda hodnocení)
- celkové působení krajinné scény (viz metoda hodnocení)

A. Seznam charakteristik k hodnocení krajinného rázu

Charakteristiky jsou rozděleny do čtyř hlavních skupin:

- charakteristiky prostorových složek oblasti
- charakteristiky přírodních složek v oblasti
- charakteristiky umělých, kulturně-historických složek v oblasti ve volné krajině
- charakteristiky umělých, kulturně-historických složek v oblasti - sídla

Výčet charakteristik krajinného celku je sestaven do tabulky (viz metodika hodnocení). Následující seznam charakteristik nelze považovat za úplný a je možné podle místních podmínek charakteristiky doplnit.

a) *Charakteristiky prostorových složek*

(1) Mozaika krajinných složek

- a) relativní vyrovnanost obsahu malých i velkých ploch - střední zrnitost
- b) určující podíl malých ploch - jemná zrnitost
- c) určující podíl velkých ploch - hrubá zrnitost

(2) Prostorové uspořádání ploch

- a) paralelní
- b) liniové
- c) soustředné
- d) shluky
- e) kombinované (různé kombinace)

(3) Barevný akcent - v jednotlivých obdobích - aspekty ročních období

- a) krajina se vyznačuje po většinu roku mnoha barevnými kombinacemi jednotlivých složek (např. květnaté louky ve střídání s malými polními hony a remízky, smíšené lesy aj.)
- b) v krajině vždy převažuje dominantní barva popř. kombinace dvou barev (monokulturní pastviny na velkých plochách vzhledem ke KC nebo KP, až dominující rozsáhlé plochy orné půdy apod.)
- c) barevný akcent krajiny je nevýrazný až fádňní (obsah jediné nebo kombinace dvou krajinných složek v celém KC, KP - scelené polní hony aj.)

(4) Kontrast hranic krajinných složek

- a) nápadně ostré přechody jednotlivých složek - okrajový efekt, ostrá hranice rušivého vlivu
- b) přechody ploch jsou tvořeny lemy (porostní plášť lesa, bylinná společenstva na okraji ploch, litorální pásma vodních ploch, apod.)

- (5) Geometrizační krajinných složek - technická upravenost pozemků
- určující akcent technicky upravených ploch (nápadně upravené plochy do geometrických obrazců, nápadně rovné linie, technické prvky)
  - významný podíl technicky upravených ploch (část ploch upravena do geometrických obrazců, nápadně rovné linie)
  - zanedbatelný podíl technicky upravených ploch
- (6) Prostorová scéna
- otevřená (velké průhledy do jiných KC, daleké pohledy apod.)
  - zahlobená (uzavřená kotlina, údolí, kaňon apod.)
  - částečně otevřená
- (7) Horizont
- tvořen jednoduchou čarou (čáru tvoří křivka kopce, relativní přímka v plochém reliéfu aj.)
  - tvořen složitými předěly mnoha průhledů v mnoha vrstvách
- (8) Zastoupení přírodních a přírodě blízkých krajinných složek v oblasti
- převažující podíl přírodních a přírodě blízkých složek (cca nad 50%)
  - převažující kulturní plochy s významným podílem přírodních a přírodě blízkých složek
  - převažující kulturní plochy se zanedbatelným podílem přírodních a přírodě blízkých složek

b) Charakteristiky přírodních složek

(1) Reliéf

- rozlehlá sníženina
- užší sníženina
- ploché pahorkatiny a vrchoviny
- členité pahorkatiny a vrchoviny
- hornatiny

Pozn.:

Skalní útvar(y), suťové pole, přirozený rozpad skal, skalní výchoz (s porostem, bez porostu), skála, skupina skal, bludný balvan, kámen, kopec, útes, ostrov (se zelení, bez zeleně, se stavbou), meze - kamenné rovinaniny, kamenné násypy, terénní meze (s porostem keřů, stromů, bez porostu), lom(y), sypaná hráz rybníka (s porostem, polní cestou, ap.), technická hráz nádrže (se zábradlím, silnicí, ap.), rokle v rovinatém a zvlněném terénu, štěrkovny, pískovny, okrouhlík, suk, oblík(y), kozí hřbet(y), skalní hřeben(y), skalní stěna(y), skalní defilé, ostroh, skalní zed', skalní věž, skalní jehla, kslaní město, strukturní terasa, skalní prahy, krasové jevy (škrapy, jeskyně apod.), erozní rýhy, kráter apod.

(2) Lesy

- jehličnaté
- smíšené
- listnaté

Pozn.:

Rozsáhlé holiny, průseky, nemocné, odumřelé lesní porosty, monokulturní porosty apod.

(3) Porostní pláště okrajů lesů

- a) druhově bohaté a členité porostní pláště lesa
- b) členité porostní pláště s nízkou diversitou druhů dřevin
- c) otevřené porostní stěny s průhledy do krajů porostu

Pozn.:

Širší přechodové pásmo (ekoton), vazba na okolní krajinné složky (les - orná, les - louky aj.) apod.

(4) Rozptýlená zeleň

- a) solitérní vzrostlé stromy
- b) pásy, linie stromů a keřů
- c) shluky, remízky stromů a keřů

Pozn.:

Aleje, sady, parky na okrajích sídel, stromořadí, meze, větrolamy, živé ploty, nálety na zemědělské půdě, porosty umělých civilizačních prvků (lomy, štěrkovny, pískovny, ap.), zarůstání zřícenin hradů a jiných objektů aj.

(5) Louky

- a) květnatá luční společenstva
- b) monokulturní až polokulturní louky s vtroušenými květnatými společenstvy
- c) monokulturní louky

Pozn.:

Sečené louky, pastviny se změněnou vegetací, neobhospodařované trvalé travní porosty (s náletovými dřevinami), vřesoviště, společenstva svahů, typy lučních společenstev aj.

(6) Mokřady

- a) rašeliniště
- b) slatiny
- c) rozsáhlé okraje vodních nádrží a toků

Pozn.:

Slatiny, minerotrofní, sekundární rašeliniště, vrchoviště, litorální pásma, zrašelinělé louky, rákosiny, aj.

(7) Vodní toky

- a) přírodní a přírodě blízké s významným podílem břehových porostů bez podstatných technických úprav
- b) přírodní a přírodě blízké břehové porosty zachovány ve fragmentech
- c) technicky upravené bez nebo s minimální účastí přírodních prvků

Pozn.:

Meandrující potok nebo řeka s doprovodnou zelení, kanály, strouhy, příkopy, regulované toky apod.

(8) Vodních nádrže a jezera - břehové porosty

- a) přírodní a přírodě blízké s významným podílem břehových porostů bez podstatných technických úprav
- b) přírodní a přírodě blízké břehové porosty zachovány ve fragmentech
- c) technicky upravené bez nebo s minimální účastí přírodních prvků

Pozn.:

Jezero s litorálním pásmem, rybník s vodní vegetací, litorálním pásmem, požární nádrž, bazény, koupaliště, přehrada, rozsáhlé plošné vodní dílo apod.

(9) Vodní plochy

- a) samostatné vodní plochy
- b) soustava vodních ploch

Pozn.:

Soustava rybníků, jezer (doprovodná zeleň, ostrovy), jezerní krajina, rybníční krajina (vodní kanály, zeleň, vodní vegetace) apod.

c) Charakteristiky kulturních a historických složek

(1) Charakteristiky linií a pásů

- a) bez přítomnosti doprovodných přírodních prvků
- b) s doprovodnými přírodními prvky ve fragmentech
- c) s doprovodnými přírodními prvky

Pozn.:

Silnice, cesty, elektrovody, železnice, ropovody, plynovody, jiné nadzemní potrubí, zřetelné kontury ploch, oplocení, náhony, kanály, náspy, hráze, liniové kamenice, lyžařské vleky apod.

(2) Charakteristiky ploch a tvarů

- a) bez přítomnosti doprovodných přírodních prvků
- b) s doprovodnými přírodními prvky ve fragmentech
- c) s doprovodnými přírodními prvky

Pozn.:

Orná půda (velké, malé polní hony), polygonální kamenice, sady, vinice, chmelnice, zahrady, historické parky, pastviny, hnojiště, skládky, lomy, průmyslové, zemědělské areály, rozvodny VN, stavební objekty, stavební soubory, zdi, betonové požární nádrže, těžní věže, chatové, zahrádkářské kolonie apod.

(3) Kulturně-historické charakteristiky

- a) místa kulturně-historického a duchovního významu
- b) stavby a stavební soubory dokládající historický vývoj a využití krajiny

Pozn.:

Kapličky, boží muka, poutní kostely, křížové cesty, pomníky, památníky, smírčí kameny, bojiště, sakrální a obřadní místa, místa umělecké inspirace a pobytu významných osob, místa významných událostí, historické krajinářské úpravy, mlýny, hamry, vápenky a ostatní historické industriální stavby, nápusťní zařízení vodních staveb apod.

d) Charakteristiky sídel a sídelních útvarů

(1) Urbanistická struktura

Pozn.:

Soustředěná návesní, soustředěná uliční, soustředěná okrouhlice, rozvolněná, dvorcového typu, pasekářská apod.

(2) Celkový estetický a architektonický obraz sídla

Pozn.:

Přítomnost výrazné architektonické dominanty, přítomnost výrazné architektonické dominanty, která se uplatňuje jako krajinná dominanta, zástavba s charakteristickými formami, materiály nebo barevností, zástavba s charakteristickou siluetou apod.

(3) kulturně - historický význam

Pozn.:

Podíl historických, památkově chráněných a architektonicky cenných objektů, stavby a místa spojená s pobytem a činností významných osobností, událostmi, stavby a místa dokládající historické utváření sídla apod.

(4) Zapojení sídla do přírodního rámce

Pozn.:

Okraje kompaktní zástavby s převahou zeleně, členité okraje zástavby s plynulým přechodem do krajiny, rozvolněná zástavba s plynulým přechodem do krajiny, okraje zástavby s podílem vodních ploch, přechod zástavby do krajiny tvořený sady, vinicemi, apod.

VII. Literatura:

Bell, S., Hill, K., Dick, E. 1991: Community Woodland Design. *HMSO Publications Centre, London.*

Beneš, J., Brůna, V. (ed.) 1994: Archeologie a krajinná ekologie. *Sborník prací, Nadace Sever.*

Červinka, P., Hrádek, M., Ivan, A., Kirchner, K. 1995: Současné geomorfologické výzkumy v CHKO Žďárské vrchy. In: *Sborník referátů konference Člověk a ochrana přírody v CHKO Žďárské vrchy, Správa CHKO Žďárské vrchy, Žďár nad Sázavou.*

Demek, J. a kol. 1987: Zeměpisný lexikon ČR - Hory a nížiny. *Academia, Praha.*

Demek, J. 1988: Obecná geomorfologie. *Academia, Praha.*

Demek, J. 1989: Nauka o krajině. *UP, Olomouc.*

Forestry Authority 1992: Lowland Landscape Design. *HMSO Publications Centre, London.*

Forman, R.T.T., Godron, M. 1993: Krajinná ekologie. *Academia, Praha.*

Hadač, E. 1982: Krajina a lidé. *Academia Praha.*

Knop, A. a kol. 1994: Vesnice - stavby a krajina mají svůj řád. *Ústav územního rozvoje, Brno.*

Kocourková, J. 1994: Přírodní prostředí vesnice. *VUVA, Brně.*

Lacina, J. 1990: Pokus o hodnocení estetických kvalit krajiny CHKO Žďárské vrchy. In: *Sborník mezinárodního symposia "Ekologie a kultura, Ochrana a ekologický rozvoj kulturních krajin" konaného k 20. výročí vyhlášení CHKO Žďárské vrchy, Správa CHKO Žďárské vrchy, Žďár nad Sázavou.*

Lipský, Z. 1998: Typologie (kulturní) krajiny jako podklad pro hodnocení a ochranu krajinného rázu. In: *Sborník přednášek ze semináře "Krajinný ráz, způsoby jeho hodnocení a ochrany" 65-71, LF ČZU Praha.*

Mezera, A. a kol. 1979: Tvorba a ochrana krajiny. *SZN, Praha.*

Odum, E.P. 1977: Základy ekologie. *Academia, Praha.*

Pellantová, J. a kol. 1994: Metodika mapování krajiny. *Český ústav ochrany přírody, Praha.*

Riedlová, M., Demek, J., Pech, J. 1980: Úvod do studia geografie a dějiny geografie. *SPN, Praha.*

Rubín, J., Balatka, B. a kol. 1986: Atlas skalních, zemních a půdních tvarů. *Academia, Praha.*

Sklenička, P. Mimra, M. 1998: Krajinný ráz - několik námětů pro jeho vymezení a ochranu. In: *Sborník přednášek ze semináře "Krajinný ráz, způsoby jeho hodnocení a ochrany" 45-49, LF ČZU Praha.*

Vetešník, P. Mejzrová, J. 1997: Krajinné prvky a krajinné složky. *ms. 5 p. (připomínky k metodice depon. Správa CHKO Žďárské vrchy).*

Vorel, I., Leštinová, E. Vorlová, J. Kibic, K. 1995.: CHKO Žďárské vrchy - Hodnocení území z hlediska ochrany krajinného rázu. *Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha.*

Vorel, I. 1997: Hodnocení krajinného rázu - hledání objektivnosti. *Územní plánování a urbanismus 24/1-2:32-35.*

Zlatník, A. 1975: Ekologie krajiny a geobiocenologie. *VŠZ, Brno.*